

Ohjausasiakirja

1.12.2024

VN/31429/2024

☐	Määräys
☒	Ohje
☐	Suositus

Säännökset, joihin määräysten/ohjeiden antaminen perustuu
Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 5, 14, 27a §, Laki lapsen elatuksesta 704/1975, Elatustukilaki 580/2008, Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
Kohderyhmät
Hyvinvointialueet
Tiedoksi käräjäoikeudet ja hovioikeudet
Voimassaoloaika
1.12.2024 – toistaiseksi

Ohje: Elatusavun vahvistaminen tilanteissa, joissa syntyy edellytykset hakea elatustukea puutteellisen elatuskyvyn perusteella

Tausta ja tavoite

Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2007 ohjeen lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi¹. Vuonna 2023 julkaistiin ohjetta täydentäviä näkökohtia vuoroasuvan lapsen elatusavun suuruuden määrittämiseen². Vuoden 2007 ohje ja siihen vuonna 2023 esitetyt täydentävät näkökohdat ovat luonteeltaan suosituksia.

Tämä sosiaali- ja terveysministeriön ohjauskirje on tarkoitettu edellä mainitun ohjeistuksen täydennykseksi elatusapusopimuksen vahvistamisen tilanteisiin, joissa syntyy edellytykset hakea elatustukea täysimääräisenä tai vähennettynä elatusvelvollisen puutteelliseksi todetun elatuskyvyn takia.

Ohjauskirjeen tavoitteena on korostaa lapsen oikeutta riittävään elatukseen ja lapsen vanhempien ensisijaista velvollisuutta vastata lapsensa elatuksesta kykynsä mukaan. Ohjauskirje ja sosiaali- ja terveysministeriössä valmistelussa olevat lainsäädännön muutokset perustuvat hallituksen 25.4.2024 julkaiseman julkisen talouden suunnitelman kirjaukseen elatustuen uudistamisesta³.

¹ [OM 2007:2](#)

² [OM 2023:24](#)

³ Sosiaali- ja terveysministeriö: [Elatustukijärjestelmän uudistamista valmisteleva työryhmä](#) (9/2024–6/2025)

Tarve käytäntöjen yhtenäistämiseksi

Lapsen elatuksesta annetun lain (Laki lapsen elatuksesta 704/1975) mukainen elatusapu on lapsen oikeus, josta ei voida lapsen puolesta luopua. Lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy, kun hän täyttää kahdeksantoista vuotta. Elatustuesta annetun lain (Elatustukilaki 580/2008) perusteella maksettava elatustuki on puolestaan tarkoitettu lapsen elatuksen toissijaiseksi turvaajaksi erityisissä tilanteissa.

Elatustuen toimeenpanossa on havaittu tilanteita, joissa elatusapua koskeva sopimus tai tuomioistuimen ratkaisu mahdollistaa elatustuen saamisen, vaikka tulorekisteritietojen perusteella on perusteltua olettaa, että elatusvelvollisen vanhemman elatuskyky ei ole puutteellinen. Niin ikään esiintyy tilanteita, joissa elatusvelvollisen elatuskyky on elatusapua koskevan sopimuksen tai tuomioistuimen ratkaisun tekohetkellä todettu puutteelliseksi, mutta se on myöhemmin parantunut siinä määrin merkittävästi ja pysyvästi, että hän voisi suorittaa lapselle elatusapua itse, eikä täyttää tai osittaista elatustukea olisi tarpeen maksaa.

Tasoltaan todellisuutta vastaamattomat elatusavut tuottavat perusteettomia etuusmenoja (elatuslaki, joissain tapauksissa toimeentulotuki) sekä hallinnollista työtä ja -kustannuksia (mm. Kansaneläkelaitoksen perintätoimet, ulosotto, toistuvat elatusavun maksuvapautuspäätökset). Kansaneläkelaitoksella ei ole toimivaltaa elatusavusta tehdyn sopimuksen tai tuomioistuimen ratkaisun muuttamiseen.

Elatusapusopimusten vahvistamisessa huomioitavaa

On tärkeää, että vanhemmat huolehtivat lapsen elatuksesta elatuskykynsä ja lapsen tarpeen mukaisesti, eikä elatustukea makseta tarpeettomasti.

Lapsen elatusapua vahvistettaessa tulee tästä syystä kiinnittää erityistä huomiota vanhempien todellisen elatuskyvyn selvittämiseen sekä sopimuksen ajalliseen kesto. Vanhemman elatuskyky voi vaihdella, jolloin myös elatusavun määrää on tarve muuttaa vanhemman tosiasiallisen elatuskyvyn vastaavaksi. Lapsen elatusavun määrä ja sopimuksen kesto on viime kädessä arvioitava aina lapsen elatuksesta annetussa laissa säädettyjen lähtökohtien pohjalta. Puutteellisen elatuskyvyn toteamisen tulee perustua elatusvelvollisen vanhemman elatuskyvyn perusteelliseen selvittämiseen ja tositteellisesti osoitettuun elatuskyvyn puutteeseen.

1. Vanhempien elatuskyvyn selvittäminen ja elatusavun määrän vahvistaminen

Vanhempien elatuskyky on aina selvitettävä perusteellisesti ennen kuin elatusapu voidaan vahvistaa täysimääräistä elatustukea pienemmäksi puutteellisen elatuskyvyn perusteella.

Selvityksessä tulee käydä ilmi kaikki vanhempien elatuskyvyn ja vahvistettavan elatusavun määrään vaikuttavat seikat. Jos vanhemmat eivät toimita riittävää selvitystä, on lastenvalvojan pyydettyä esitettäväksi ne tiedot, joiden perusteella puutteellinen elatuskyky voidaan luotettavasti todeta. Elatuskyvyn todentamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi tulorekisteriä, etuusrekisteriä, Kelmaa, esitetyt veroilmoitukset sekä tilitietoja riittävän pitkältä ajalta. Asumiskuluiksi voidaan laskelmassa hyväksyä vain kohtuullisina pidetyt ja tositteilla osoitetut kulut.

Elatusavun määrä on perusteltava kirjallisesti, jos selvityksen perusteella vahvistettava elatusapu jää täysimääräistä elatustukea pienemmäksi elatusvelvollisen vanhemman puutteellisen elatuskyvyn takia. Elatusapusopimuksen perustelut toimivat myöhemmin pohjana sen toteamiseksi, mihin aiempi sopimus on perustunut ja sen arvioimiseksi, voidaanko elatusvelvollisen elatuskyvyn katsoa muuttuneen. Perustelut lisäävät jatkosopimusten ennakoitavuutta sekä lasten ja perheiden yhdenvertaista kohtelua hyvinvointialueiden sisällä ja välillä.

Lapsella on oikeus saada vanhemmaltaan myös täysimääräisen elatustuen määrää pienempää elatusapua. Mikäli elatusvelvollisen elatuskyky on puutteellinen, tulee aina arvioida, voidaanko elatusapu vahvistaa täysimääräisen elatustuen määrää pienemmäksi nk. nollasopimuksen sijaan. Näissä tilanteissa tulee kuitenkin huomioida muun muassa tapaamisista aiheutuvat kustannukset.

2. Elatusapusopimuksen kesto puutteellisen elatuskyvyn tilanteissa

Sopimusta vahvistettaessa on tarkoin harkittava, mikä on sellainen sopimuksen kesto, jota voi pitää lapsen elatuksesta annetun lain ja lapsen edun mukaisena.

Sopimuksen keston tulee kiinnittää erityistä huomiota tilanteissa, joissa elatusapua ei ole vahvistettu maksettavaksi lainkaan tai elatusavun määrä on vahvistettu elatustuen täyttä määrää pienemmäksi elatusvelvollisen puutteelliseksi todetun elatuskyvyn takia.

Jos elatusvelvollisen puutteelliseksi todetun elatuskyvyn ei voida luotettavasti katsoa olevan pysyvää, tulee nk. nollasopimus tai täysimääräisen elatustuen määrän alittava elatusapu vahvistaa vain määrääjäksi. Sopimus on syytä vahvistaa määrääjäksi myös niissä tilanteissa, joissa elatusvelvollisella vanhemmalla on käytössä poste restante -osoite.

Suositus määräaikaisen sopimuksen enimmäiskestosta on yksi vuosi. Tätä lyhyempiä tai pidempiä sopimuksia voidaan tehdä, jos siihen katsotaan olevan painavia perusteita.

Lisätiedot

Lisätietoja antavat:

sosiaalineuvos Marjo Malja, etunimi.sukunimi@gov.fi

erityisasiantuntija Sara Mäkräinen, etunimi.sukunimi@gov.fi

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Sosiaalineuvos

Marjo Malja

Jakelu Hyvinvointialueet

Tiedoksi

Käräjäoikeudet

Hovioikeudet

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit

Tuomioistuinvirasto

Kansaneläkelaitos

VN/31429/2024-STM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: